

Az emberkereskedelem és kényszermunka, a gyermekmunka, a kiskorú veszélyeztetése és más bűncselekmények elhatárolásához fűződő jogalkalmazási gyakorlat áttekintése

Kiss Annamária

Bevezetés

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 1. cikke rögzíti, hogy minden emberi lény szabadnak születik és egyenlő emberi méltósága, valamint joga van. Az emberi méltósághoz való alapvető jogot az Alaptörvény II. cikke is megerősíti, az Alkotmánybíróság a mindenkit megillető emberi méltósághoz való jog legalapvetőbb, legbelsőbb részét a következőképpen határozta meg: „van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá.”¹

Az 1976. évi 9. törvényerejű rendelettel kihirdetett Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmány 10. cikk 3. pontja szerint különleges intézkedéseket kell tenni minden gyermek és fiataikorú védelmére és segítésére, származásukra és az egyéb körülményekre való tekintet nélkül. A gyermekeket és a fiatakorúakat védeni kell a gazdasági és társadalmi kizsákmányolással szemben. A törvény szerint büntetni kell e személyek olyan munkára történő alkalmazását, amely káros az erkölcsükre vagy az egészségükre, életveszélyes vagy akadályozza rendes fejlődésüket. Az államok kötelesek azt a korhatárt megállapítani, melyen alul a fizetett gyermekmunka tilos és törvényileg büntetendő.

Fontos megemlíteni, hogy egyes nemzetközi gyermekjogi egyezmények a gyermekmunka egyik megvalósulási formájaként tekintenek a kiskorú személyek bűncselekmény elkövetése céljából történő felhasználására is, ezért a gyermekek fejlődését veszélyeztető módon történő munkavégzésre történő felhasználásához kapcsolódó anyagi jogi rendelkezések és a ítélkezési

¹ 64/1991. (XII. 17.) AB-határozat, ABH 1991, 297, 308.

gyakorlat bemutatása körében érdemes lehet megemlékezni a kiskorú veszélyeztetése második alakzatának, valamint az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásáról is. A gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1999. évi 87. ülészakán elfogadott 182. számú Egyezmény 3. cikk (c) pontja szerint a „gyermekmunka legrosszabb formái” közé tartozik egy gyermek illegális tevékenységre, különösen a vonatkozó nemzetközi szerződések szerint meghatározott kábítószer előállítására és az azokkal való „üzérkedésre” történő használata, vásárlása és felajánlása.²

A kiskorú veszélyeztetésének, valamint a gyermekmunkának az emberkereskedelem és kényszermunka büntetőjogi halmazatának vizsgálata aktuális kérdésnek tekinthető, ennek oka, hogy az emberkereskedelem áldozatai igen jelentős mértékben kiskorú személyek. Az Európai Bizottság Migrációs és Uniós Belügyi Főigazgatósága által közölt adatgyűjtés szerint a 2017–2018-as években a regisztrált magyar emberkereskedelem-áldozatok 55 százaléka gyermekkorú volt.³ Tényként állapítható meg az is, hogy az emberkereskedelem áldozatainak többsége nemzetközi mértékben az úgynevezett szexuális célú emberkereskedelem áldozata.⁴

Az 1978. évi Büntető Törvénykönyv 175. § (2) bekezdése a személyi szabadság megsértésének minősített eseteként rendelte büntetni azt, aki emberkereskedelemmel összefüggésben megszerzett és a személyi szabadságától megfosztott sértett ezen állapotát fenntartva őt munkavégzésre kényszerítette és a kiskorú veszélyeztetésének tényállása keretében – Btk. 195. § (3) bekezdés -, speciális esetként rendelte büntetni azt a nagykorú elkövetőt személy, aki a kiskorúval kényszermunkát végeztetett.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) jelentős mértékben átalakította a kiskorúak megfelelő, biztonságos nevelkedését, mint alapvető társadalmi értéket sértő cselekmények anyagi jogi szankciórendszerét és a törvény XX. fejezetében önálló részben rögzítette a gyermekek érdekét sértő bűncselekményeket. A törvény hatálybalépésekor önálló

² Az egyezmény hazánkban a 2001. évi XXVII. törvénnyel került kihirdetésre.

³ Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. *Ügyészségi Szemle*, 2021/1., 59. o.

⁴ Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezet bűnözés egyik megjelenési formája*. Doktori (PhD) értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2011, 131. o. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czine-agnes/czine-agnes-vedes-ertekezes.pdf>, 2024.11.05.

törvényi tényállásként került rögzítésre a kényszermunka bűncselekménye és önálló tényállásként jelent meg a gyermekmunka büntette is. A gyermekmunka önálló bűncselekményként történő meghatározására a cselekmény kiemelkedően társadalomra veszélyes, kizsákmányoló jellegéből adódóan került sor. A részletesebb, összetettebb anyagi büntetőjogi szabályozás kialakításával több olyan nemzetközi szerződésből fakadó kötelezettség teljesítése valósult meg, amelyeknek hazánk is a kötelezettje.

Az emberkereskedelem és kényszermunka törvényi tényállásának a 2020. évi módosítását – és a két bűncselekmény egy tényállás alá vonását – az a nemzetközi és uniós szinten felmerült elvárás tette szükségessé, amely szerint hatékony eszközökkel kell kezelni az emberkereskedelemnek gyakorlatban rendszerint megjelenő azon jellegét, amely szerint az elkövetők ezt a kriminális tevékenységet haszonszerzésre törekvés céljából folytatják oly módon, hogy eközben kihasználják a sértettel szemben fennálló valamilyen speciális hatalmi viszonyukat, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét.

A gyermekmunka bűncselekmény által sértett jogi tárgy és a bűncselekmény passzív alanya, elkövetési magatartása

Az Alaptörvény XVIII. cikke alapján gyermekek foglalkoztatása - testi, szellemi és erkölcsi fejlődésüket nem veszélyeztető, törvényben meghatározott esetek kivételével - tilos. A gyermekmunka bűncselekmény jogi tárgya a kiskorú testi épsége, egészsége, testi, lelki, erkölcsi fejlődése, passzív alanya pedig a tizennyolcadik életévét be nem töltött munkavállaló, valamint az olyan tizennyolcadik életévét be nem töltött harmadik országbeli állampolgár, aki nem rendelkezik munkavégzési célból kiadott engedéllyel.⁵

A Btk. 209. § a) pontjában meghatározott cselekmény elkövetési magatartása a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek foglalkoztatására vonatkozó törvényi előírások megszegése. A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 294. § (1) bek. a) pontja alapján fiatal munkavállalók – azaz a tizennyolcadik életévét be nem töltött munkavállalók – foglalkoztatására vonatkozó törvényben meghatározott szabályokat a törvénykönyv állapítja meg. Az Mt. 34. § (2)-(3) bekezdései alapján munkavállaló az lehet, aki a tizenhatodik életévét betöltötte. Ettől eltérően munkavállaló lehet - az iskolai szünet alatt - az a tizenötödik életévét betöltött tanuló, aki nappali rendszerű képzés keretében tanulmányokat folytat. A gyámhatóság engedélye alapján a jogszabályban meghatározott kulturális, művészeti, sport-, hirdetési

⁵ Hornyák Szabolcs: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar Büntetőjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 157. o.

tevékenység keretében a tizenhatodik életévét be nem töltött személy is foglalkoztatható. A 14 év alattiaknál további feltétele a szerződéskötésnek, hogy a munkavállaló képviselőjében a kiskorú törvényes képviselő kösse meg a munkaszerződést a munkáltatóval.

A Btk. 209. § b) pontjában meghatározott cselekmény elkövetési magatartása a munkavégzési célból kiadott engedéllyel nem rendelkező tizennyolcadik életévét be nem töltött harmadik országbeli állampolgár foglalkoztatása. A törvény szövegében 2024. január 1. napja előtt a „keresőtevékenység folytatására jogosító” szövegrész szerepelt a „munkavégzési célból kiadott” meghatározás helyett. A keresőtevékenység folytatása céljából tartózkodási vízum, illetve tartózkodási engedély megszerzésére vonatkozó szabályokat a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény rögzíti. A Btk. 2024. január 1. napjától hatályos törvénytöredékében a Btk. 459. § (5) bekezdésének b) pontja sorolja fel taxatíven munkavégzési célból kiadott engedélyeknek minősülő engedélyeket. A harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény 145. § (1) bekezdése alapján a munkáltató vagy a fogadó szervezet legkésőbb a harmadik országbeli állampolgár munkába lépésének napján köteles meggyőződni arról, hogy a harmadik országbeli állampolgár érvényes, a munkáltatónál vagy a fogadó szervezetnél munkavégzésre jogosító tartózkodási engedéllyel rendelkezik-e.

A gyermekmunka elhatárolása az emberkereskedelem és kényszersmunka, valamint a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása bűncselekményétől

A Btk. 192. §-ban rögzített emberkereskedelem és kényszersmunka tényállása rendeli büntetni azokat a cselekményeket, amikor az elkövető rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, vagy munka jellegű tevékenység végzésére erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszeríti a sértettet, vagy a passzív alany vonatkozásában fennálló valamely hatalmi, vagy befolyási viszonyával visszaélve, illetve a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva a sértettet munkavégzésre bírja rá. A fenti bűncselekmény rendeli büntetni tehát azon eseteket, amikor az elkövető a sértettet alattomos módon befolyásolja, vagy sértettet az akarata ellenére kötelezi munkavégzésre. A Btk. 192. § (5) bekezdése a bűncselekmény minősített eseteként rendeli büntetni, azt az esetet ha a bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el.

A gyermekmunka esetében azonban kényszer vagy erőszak alkalmazására, továbbá a sértett befolyásolására sem kerül sor. A tizennyolcaik életévét be nem töltött személy ebben az esetben

a saját, szabad akaratából végez munkát, a büntetendő cselekmény társadalomra veszélyes jellege a gyermekmunka esetében a foglalkoztatásra irányuló törvényi előírások megszegéséből fakad.

A Btk. 209. § b) pontjában meghatározott cselekmény passzív alanya a tizennyolcadik életévét be nem töltött, harmadik országbeli állampolgár lehet. Ha a munkavégzési célból kiadott engedéllyel nem rendelkező passzív alany a jogellenes foglalkoztatás időpontjában a tizennyolcadik életévét már betöltötte, akkor az elkövető a Btk. 356. §-ban rögzített harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása bűncselekmény miatt vonható felelősségre.

Halmazati és elhatárolási kérdések a gyermekmunka és a kiskorú veszélyeztetése első alakjának relációjában

Bűncselekmény-halmazat abban az esetben jön létre, ha az elkövető egy vagy több cselekményével több bűncselekményt valósít meg, és ezekért a bűncselekményekért egyszerre, egy eljárásban vonják felelősségre. Alaki halmazat jön létre, ha az elkövető egy magatartással valósít meg több bűncselekményt. Anyagi halmazat alakul ki, ha az elkövető több magatartással több bűncselekményt valósít meg.

A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény első alakzata kapcsán kialakult bírói gyakorlat szerint, azonos sértett vonatkozásában a veszélyeztető és a sértő eredményű bűncselekmények valódi alaki halmazatának megállapítása kizárt.⁶⁷ Általánosságban, ha a súlyos kötelezettségszegés, mint elkövetési magatartás a kiskorú sérelmével járó eredményhez vezetett, akkor az elkövető bűnösségét a súlyosabb bűncselekmény miatt kell megállapítani és bűnhalmazat megállapításának nincsen helye.⁸ Ugyanakkor valóságos anyagi halmazat valósul meg abban az esetben, ha hosszabb időn át tartó, folyamatos jellegű, egységbe tartozó elkövetési magatartás mellett egyetlen részselekménnyel együtt történik más bűncselekmény elkövetése.⁹¹⁰¹¹

⁶ BH.2012.3.58., Legf. Bír. Bfv.II.926/2010.

⁷ BH.1987.3.73., Fejér Megyei Bíróság Bf.445/1986.

⁸ BH.1983.47., B.törv. IV.270/1982.

⁹ BH.2022.5.117, Kúria Bhar.I.1.059/2021/9.

¹⁰ BH.1985.11.415., Legf. Bír. Bf.IV.1493/1985.

¹¹ BH.1983.6.220, B.törv.III.996/1982.

Mindkét bűncselekmény jogi tárgya a kiskorú testi épsége, egészsége, testi, lelki, erkölcsi fejlődése. A kiskorú veszélyeztetésének első alakzata tekintetében az irányadó gyakorlat szerint a kiskorú veszélyeztetése büntette passzív alanyának a polgári jog szabályai szerinti kiskorú személyeket¹² kell tekinteni, tehát azokat, akik a bűncselekmény elkövetésekor a tizennyolcadik életévüket nem töltötték be és házasságkötés folytán nem váltak nagykorúvá.¹³¹⁴ Az irányadó bírói gyakorlat szerint a passzív alany által létesített élettársi kapcsolat miatt a kiskorú ugyanakkor nem válik nagykorúvá, ezért az ilyen személy sérelmére megvalósított kiskorú veszélyeztetése tényállásszerű és büntetendő.¹⁵ A gyermekmunka tekintetében az első alakzat passzív alanya a tizennyolcaik életévét be nem töltött személy. Az Mt. 33. § alapján a tizenötödik életévét be nem töltött személy – a gyámhatóság külön engedélyének hiányában – nem lehet munkaviszony alanya, ettől függetlenül, ha a munkáltató ilyen sértett vonatkozásában jár el a fiatal munkavállaló foglalkoztatására meghatározott törvényi előírásokat megsértő módon, akkor őt gyermekmunka büntettének elkövetőjeként és nem kiskorú veszélyeztetésének elkövetőjeként kell felelősségre vonni.

A gyermekmunka elkövetője speciális tettesként a sértett munkáltatója, a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény első alakzata tekintetében pedig a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy - ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él - lehet. Fontos rögzíteni, hogy mivel a gyermekmunka passzív alanyával az elkövető munkaviszonyban – és nem a Btk. 208. § (1) bekezdésben meghatározott nevelési, gondozási, felügyeleti jogviszonyban – áll, ezért a két bűncselekmény halmazatának a megállapítása azonos sértett sérelmére elkövetett cselekmények esetén elvileg kizárt.

Az elkövetési magatartás a kiskorú veszélyeztetése első alakzata esetében a súlyos kötelezettségszegés, amely magatartást a törvény explicit módon nem definiálja, ugyanakkor meghatározza azokat a feladatköröket, amelyek azokat a kötelezettségeket keletkeztetik, melyeknek a megszegése esetén a bűncselekmény megvalósul. Ezek a feladatkörök a kiskorú nevelése, felügyelete és gondozása.

¹² Ptk. 2:10. (1) bekezdés

¹³ BH.1981.50., Legf. Bír. Katf.IV.293/1980.

¹⁴ BH.1984.7.65., Zalaegerszegi Megyei Bíróság Bf.484/1983.

¹⁵ BH.1992.8.513., Baranya Megyei Bíróság 2.Bf.25/1992.

A gyermekmunka elkövetési magatartását a törvény ezzel szemben pontosan meghatározza és konkrétan megjelöli, hogy mely jogszabályi rendelkezések megsértése tekinthető a büntetőjog-politika értékelése szempontjából olyan súlyosnak, hogy az büntetőjogi szankciót von maga után: a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek foglalkoztatására vonatkozó törvényi előírások megszegése.

Az emberkereskedelem és kényszermunka által sértett jogi tárgy és a bűncselekmény passzív alanyához, elkövetési magatartásához, mint tényállási elemekhez kapcsolódó jogértelmezési megfontolások bemutatása

A Btk. XVIII. „Az emberi szabadság elleni bűncselekmények” című fejezete az Alaptörvény IV. cikkében "Szabadság és Felelősség cím alatt" rögzített alapvető emberi jogok anyagi büntetőjogi védelem keretrendszerébe tartozó törvényi tényállásokat határozza meg. Az Alaptörvény III. cikke kifejezetten rögzíti, hogy senkit nem lehet szolgaságban tartani és tilos az emberkereskedelem. A Btk. hatálybalépését követően, a 192. §-ban rögzített emberkereskedelem törvényi tényállása az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvénnyel került átalakításra, amely jogszabály egyidejűleg módosította a kerítés és a prostitúció elősegítésének tényállásait és hatályon kívül helyezte kényszermunka tényállását is. A törvény elfogadására vonatkozó végső előterjesztői indokolás szerint a módosítást elsősorban a joggyakorlat jelzése, másodsorban jogelméleti alapon felmerült többirányú kifogás, továbbá a nemzetközi egyezményekben, valamint uniós irányelvekben felmerülő szabályozási igény teljesítése tette szükségessé. A jogalkotás fontos szempontját képezte továbbá az emberkereskedelem gyakorlatban is megjelenő azon lényegi elemének rögzítése, amely szerint a haszonszerzésre való törekvés az emberkereskedelmet akként hatja át, hogy közben az elkövető a sértettel szemben valamiféle – köznyelvi értelemben vett – hatalmi viszonyt használ ki, ami lehetővé teszi a sértett dologként való kezelését az emberi méltóság alapjainak a megsértése mellett.

Az indokolás szerint az emberkereskedelem tényállásának módosítását megelőzően a kizsákmányolás törvényi definíciója nem tükrözte vissza megfelelően az emberkereskedelem áldozatává vált sértett ténylegesen kiszolgáltatott helyzetét. A korábban hatályos szabályozás a sértett kiszolgáltatott helyzetét a tényállás szövegében csak a kizsákmányolási célzaton keresztül jelenítette meg és csak a Btk. 192. § (8) bekezdéséhez fűzött értelmező rendelkezés

kapcsolta a tényálláshoz a kiszolgáltatottság fogalmát azáltal, hogy a kizsákmányolást „a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés” meghatározással definiálta.¹⁶

A fentiek szerint a sértett kiszolgáltatott helyzete az emberkereskedelem tényállásának nem képezte közvetlenül tényállási elemét és a kiszolgáltatott helyzet kifejezés tartalma a törvény szövegében nem került egyértelműen meghatározásra. Ebből az okból kifolyólag a bírói gyakorlat a sértettnek a saját körülményeiből fakadó egzisztenciális kiszolgáltatottságát nem minden esetben tekintette olyan mértékűnek, amely megalapozta volna az emberkereskedelem tényállásszerűségét, ezért az elkövető bűnösségét ilyen esetben kerítés és nem emberkereskedelem elkövetése miatt állapította meg. Ebben a környezetben erős jogalkalmazói igény alakult ki a sértett kiszolgáltatott helyzetének a tartalmi, jelentésbeli meghatározása iránt.¹⁷

A Kúria megállapíthatónak látta az emberkereskedelem kizsákmányolás céljából történő elkövetését abban az esetben, „amennyiben az enyhe és közepes fok határán álló gyengeelméjűségben szenvedő sértett megvásárlására külföldön végzendő prostitúciós tevékenység folytatása céljából került sor, és ennek érdekében a személyi szabadságától is megfosztották, iratait elvették, a tartózkodási helyét is csak valamelyik terhelt kíséretében hagyhatta el, majd Olaszországba szállították, ahol egy bárban hiányos öltözékben a férfivendégek szórakoztatására táncolnia kellett, illetve szexuális cselekményeket kellett végeznie, és mindennek érdekében folyamatosan azzal fenyegették, hogy ellenkezése esetén az I. r. terhelt a testvérét bántalmazni fogja, illetve "elintézi", a kizsákmányolás céljából történő, személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére, fenyegetéssel elkövetett emberkereskedelem tényállási elemei maradéktalanul megvalósultak.”¹⁸

„Az emberkereskedelem sértettjeiként a kiszolgáltatott személyek tartózkodási helyének kijelölése, szabad mozgásuk korlátok közé szorítása vagy ellenőrzése és a kiszolgáltatottságuk miatt szükséges ellátásuk biztosítása mind olyan magatartás, amely az emberkereskedelem véghezvitelét, a kizsákmányolást, illetve annak fenntartását hivatott szolgálni. Ezért a Btk. 192. § (8) bekezdése szerinti kizsákmányolás elősegítése céljából történő elszállásolás a tényleges

¹⁶ 2020. évi V. törvény 9. §-hoz fűzött végleges előterjesztői indoklás

¹⁷ Huszár Julianna: Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel, Belügyi Szemle, 2022/2, 305-325., 307. o.

¹⁸ BH 2017.9.286.

szállásadáson kívül magába foglalhatja a szálláson történő ellátást (élelmezés, ruházat, egyéb személyes szükségletek biztosítása) és a sértetteknek a szálláshelyen történő állandó vagy időszakos felügyeletét (ellenőrzését, számonkérését) is.”¹⁹

Az ügyészségi gyakorlat a Legfőbb Ügyészség KSB 3771/2018/5-I. – NF. 3889/2014/11-es számú iránymutatása alapján a kiszolgáltatottság állapotának megállapíthatónak tartotta abban az esetben is, ha az elkövetőtől függetlenül következett be.²⁰²¹²² „A kiszolgáltatott helyzet előállhat egyetlen tényező következményeként, de kiválthatja azt több tényező összessége, a kiszolgáltatott helyzetet előidézhetheti az elkövető, de az fennállhat tőle függetlenül is. Utóbbi esetben az elkövetői visszaélés a már meglévő kiszolgáltatott helyzet (például hajléktalanság, kilátástalan anyagi helyzet) fenntartásával, vagy az abból való kilábalás akadályozásával valósulhat meg.”²³ Az iránymutatás szerint a sértett kiszolgáltatott helyzetének fennállása már abban az esetben is megállapítható volt, amennyiben a sértett elfogadható választási lehetőség hiányában, saját elhatározásából végzett prostitúciós tevékenységet, vagy egyéb kizsákmányoló munkát, illetve munkajellemű tevékenységet.

A fentiekkel összefüggésben rögzíteni kell, hogy bár a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználása elem a 2020. évi módosítással a tényállás törzsszövegének a részévé vált, a kiszolgáltatott helyzet fogalma a jelenleg hatályos normaszövegben sem kerül pontosan definiálásra. A Kúria a sértett kiszolgáltatott helyzetének, mint tényállási elemnek a megállapíthatósága kapcsán az alábbi – a fent bemutatott ügyészségi jogértelmezés irányába mutató – meghatározásokat tette.: „Az emberkereskedelem tényállásában írt kiszolgáltatott helyzet előállhat egy tényező következményeként, de kiválthatja azt több tényező összessége, a kiszolgáltatott helyzetet előidézhetheti az elkövető, de fennállhat tőle függetlenül is. E helyzet megléte a kialakulásának felróhatóságától független ténykérdés, közömbös, hogy a sértett e kiszolgáltatott állapotát mi idézte elő. Nem kizárt, hogy a kiszolgáltatott helyzet az elkövető számára már egyfajta "adottságként" jelentkezik. Ennek akkor van különös jelentősége, amikor az elkövető az elkövetést megelőzően kialakult tevékenységbe, folyamatba (pl. prostitúciós

¹⁹ BH. 2023.4.90.

²⁰ Bolyky Orsolya: A kiszolgáltatottság fogalmának jogi értelmezése, különös tekintettel az idős korú áldozatokra, *Ügyészek Lapja*, 2022/1-2., 77-85.

²¹ Deres Petronella, Windt Szandra: Az emberkereskedelmi ügyek jellemzői a jogalkalmazók szemszögéből, *Ügyészek Lapja*, 2019/4-5., 91-96.

²² Bárándy Gergely: Emberkereskedelem vagy gyermek sérelmére elkövetett kerítés? Egy legfőbb ügyészségi iránymutatás értelmezéséről, *Büntetőjogi Szemle*, 2019/1., 118. o.

²³ Legfőbb Ügyészség KSB 3771/2018/5-I. – NF. 3889/2014/11-es számú iránymutatása

tevékenységbe) kapcsolódik be, így magatartása már a sértett kialakult szándékához, tevékenységéhez kötődik, azonban a valamilyen okból megbillent viszonyrendszer, kiszolgáltatott helyzet okán a további cselekményekre vagy a rendszeres tevékenység adott keretek között folytatására (a jövedelem elosztásával megvalósuló prostitúcióra) már az elkövető magatartása következtében, az általa meghatározott, újrászabott keretek között kerül sor.”²⁴ „Kiszolgáltatott helyzetben van az emberkereskedelem és kényszermunka sértettje, ha helyzete nem teszi lehetővé a saját érdekeinek leginkább megfelelő döntések hozatalát, hanem a külső körülmények olyan választásra (így pl. prostitúcióra) készítetik, amit ilyen körülmények hiányában - önként - nem határozott volna el.”²⁵ A Kúria által következetesen képviselt álláspont szerint a sértett kiszolgáltatott helyzetének a kialakulása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy arra az elkövetőnek felróható okból került-e sor.

A passzív alany kiszolgáltatott helyzetének a megállapíthatóságát – a fentiekhez hasonlóan - a sértett tényleges választási lehetőségének a fennállása szempontjából közelítette meg a Kúria az alábbiak szerint.: „Megvalósítja az emberkereskedelem és kényszermunka büntettét, aki rendszeres előny szerzése céljából a sértetteket úgy bírja rá a munkavégzésre, hogy őket megteveszti a lakhatási körülményeik, a munkavégzés díjazása és a saját részesedése tekintetében, továbbá kihasználja a rendszeres jövedelem nélkül, hajléktalanként élő, önálló életvezetésre csak igen korlátozott mértékben képes, idősebb korú, tényleges választási lehetőséggel nem rendelkező sértettek kiszolgáltatott helyzetét. A kiszolgáltatott helyzet ismérvei a sértettek esetében már a terhelthez költözésüket megelőzően fennálltak, mert mindketten idősebb korúak voltak, hajléktalanként, a megélhetésüket biztosító rendszeres jövedelem nélkül, nehéz anyagi és szociális körülmények között éltek. A terhelt ezt felismerve a sértettek odaköltözése után kiszolgáltatott helyzetüket fenntartotta, ugyanis ezt követően rendelkezett a sértetteknek a munkavégzésük ellenében járó keresménye, a nyugellátásuk és szociális járandóságuk felett, az ő döntésén múlt, hogy ebből a sértetteknek mikor és mennyit juttat. A sértetteknek valós választási lehetősége nem volt, mert a terhelt magatartása megakadályozta őket abban, hogy saját érdekeik szem előtt tartásával hozzák meg a további sorsukat érintő döntéseiket és kiszolgáltatott helyzetükből kitörhessenek.”²⁶

²⁴ Kúria Bfv.854/2023/9.

²⁵ Kúria Bfv.1506/2022/12.

²⁶ Kúria Bfv.1008/2023/7.

A törvényhez fűzött indokolás rögzíti, hogy az emberkereskedelem törvényi tényállásának, valamint a kényszermunka törvényi tényállásának az összekapcsolását egyébként éppen az a gyakorlati megfontolás hívta életre, amely szerint „a kényszermunka és az emberkereskedelem céljai és motivációi jelentős átfedést mutatnak, ugyanis mindkettő feltételez egy kiszolgáltatott helyzetet, amelyre építve az elkövető a passzív alany emberi méltóságát és cselekvési szabadságát semmibe véve törekszik tartósan előny szerzésére.”

Az emberkereskedelem jogi tárgya a személyi szabadság, valamint a közrend és a közbiztonság. Az emberkereskedelem passzív alanya bárki lehet. A kialakult gyakorlat szerint emberkereskedelem bűncselekménye esetén társtetteség csak az azonos oldalon - a sértett eladásában, illetve megvásárlásában - közreműködő elkövetőknél állapítható meg.²⁷ „Az emberkereskedelem büntetnének társtettese az elkövető, aki társaival kizsákmányolási célból vásárolja meg a sértettet, akit ezt követően személyi szabadságától megfosztva fenyegetéssel arra kényszerít, hogy prostitúciós tevékenységet folytasson.”²⁸ Az emberkereskedelem és kényszermunka ugyanakkor olyan komplex deliktum, amely törvényi egységet képez és megszünteti a rendbeliség kérdését a tettesek vonatkozásában.²⁹

A Btk. 192. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott cselekmény elkövetési magatartása az élő ember adásvétele és ezzel rokon ügyletként az elcserélése és ellenszolgáltatásként történő átadás-átvétele. Tekintettel arra, hogy élő ember nem képezheti polgári jogi értelemben tulajdonjogi jogviszony tárgyát, a tényállásban meghatározott „átruházás” alatt olyan ügyleteket kell érteni, amelynek a következtében a passzív alany az ellenszolgáltatást átadó elkövető hatalmába kerül. Az e pontban meghatározott magatartások csak többes tettességgel követhetőek el, az ügyletben mindkét oldalon résztvevő személyek büntetendők.

A Btk. 192. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott cselekmények - mint az a) pontban meghatározott cselekménynek a fizikai bűnsegélye - tulajdonképpen sui generis delictumok. Az „átruházási” ügyletek végrehajtásának a feltételei megteremtésére irányulnak³⁰ és abban az

²⁷ BH 2024.6.2017

²⁸ Kúria Bfv.81/2017/5

²⁹ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi megítélésének morális és szabályozási vonatkozásai, Doktori értekezés, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest 2021., 55. o.

³⁰ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar Büntetőjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 117. o.

esetben minősülnek tényállásszerű magatartásnak, amennyiben az elkövető az a) pontban meghatározott bűncselekmény elkövetése érdekében valósítja meg e cselekményeket.

Ahogy arra fentiekben a 2020. évi V. törvény szövegéhez fűzött indokolás kapcsán már utaltunk, a jogalkotói meglátás szerint a Btk. 192. § (2) bekezdés a)-b) pontjaiban meghatározott alapeset elkövetési cselekményeinek együttes ismérve azok kizsákmányoló jellege. Az emberkereskedelem és kényszermunkának éppen ez a gyermekmunkával közös jellemzője az, ami a két bűncselekményt egymással hasonlatossá és összevetésre érdemessé teszi. A rendszeres előnyszerzés, mint a tényállás elemeként meghatározott célzat nem feltétlenül jelent pénzbeli fizettséget, vagy más anyagi szolgáltatást, a cselekmény tényállásszerű lehet minden olyan juttatás megszerzésére való törekvés esetén, amely az elkövető helyzetét előnyösen, kedvezően befolyásolja. Rögzíteni szükséges, hogy mivel a rendszeres előny, mint tényállási elem a cselekmény célzata és nem a cselekmény eredménye, ezért elegendő ha az elkövető kívánja a rendszeres előny szerzését. Következésképpen az előny megszerzésének ténylegesen nem kell bekövetkeznie a bűncselekmény megvalósulásához.

A Btk. 192. § (3) bekezdésében meghatározott előkészületi jellegű elkövetési magatartások – amelyek egyébként átfedést mutatnak az (1) bekezdésben meghatározott körrel – a (2) bekezdés alapján büntetett bűncselekményhez kapcsolt sui generis cselekmények. Az elkövető célzata ezen cselekmények esetében nem a rendszeres előnyszerzésre, hanem a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény szándékos elősegítésére irányul, ezért a bekezdésben meghatározott cselekmények tanúsítása rendszeres előnyszerzési cél hiányában is tényállásszerűnek tekinthető. A Btk. 192. § (4)-(6) bekezdései az emberkereskedelem és kényszermunka további minősített eseteit rögzítik, a (7) bekezdés pedig a bűncselekményre tett előkészületet rendeli büntetni.

A Btk. 192. § (8) bekezdése az emberkereskedelem és kényszermunka fogyasztói oldalát rendeli büntetni, ezen alapeset elkövetési magatartása az igénybevétel és a felhasználás. Előbbi magatartás az emberkereskedelem és kényszermunka passzív alanya által kifejtett tevékenységének a kihasználását, utóbbi magatartás a passzív alany tevékenysége által létrehozott kézzelfogható tárgyi eredmény, produktum hasznosítását jelenti. A (9) bekezdés az előbbieken meghatározott alakzat minősített eseteit rendeli büntetni.³¹

³¹ Kónya István: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények, In: Magyar Büntetőjog I-IV., - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára, 4. kiadás, ORAC Kiadó, Budapest, 2024.

Az emberkereskedelem és kényszermunka elhatárolása más bűncselekményektől

Az emberkereskedelemnek a kerítéstől való elhatárolására vonatkozó gyakorlati nehézségekre a törvényi tényállás leírásának a bevezetőjében már utaltunk. Az emberkereskedelem és kényszermunka kapcsán felmerülő elhatárolási kérdések feloldásához a kialakult ítélkezési gyakorlaton túlmenően, a 2020. évi V. törvényhez fűzött indokolás is segítséget nyújt. "A kerítésnek (Btk. 200. §) nem tényállási eleme a rendszeres előny szerzésére törekvés, az megvalósul egy alkalmi szexuális cselekmény közvetlen lehetőségének megteremtésével is, ennek alapján az emberkereskedelem több tényállási elemet tartalmazva megelőzi a kerítést és annak minősített eseteit is."³² A jogalkotó meglátása szerint tehát a két bűncselekmény közötti különbség alapvetően abban érhető tetten a leginkább, hogy a kerítés már egy szexuális cselekmény közvetlen lehetőségének az elkövető általi megteremtése esetén megvalósul, míg az emberkereskedelem és kényszermunka összetettebb tényállás, ezért a társadalomra való súlyosabb veszélyességi fokát indokolt magasabb büntetési tétel megállapításával értékelni. A jogalkotó által rögzített meglátás egyébként összhangban áll a kerítés alkalmazása kapcsán kialakult bírói gyakorlattal is: „a kerítés olyan szervezési tevékenység, amelynek nem fogalmi ismérve, hogy az elkövető az elkövetési tevékenység kifejtése révén kapcsolatba kerüljön azzal a harmadik személlyel is, aki a passzív alany szexuális szolgáltatását igénybe veszi³³ és befejezetté válik, amint a közvetlen kapcsolat lehetősége megteremtődött.”³⁴³⁵

Egyes vélemények szerint a két tényállás közötti különbség tetten érhető továbbá az elkövető által prostituáltként foglalkoztatott passzív alany irányába tanúsított magatartásban is. Amennyiben az elkövető nem tanúsít felbújtói magatartást a nála szexuális cselekmény végzésére jelentkező személyek tekintetében, csak alkalmazza a passzív alanyt, őt kerítés büntette miatt kell felelősségre vonni. Ha azonban az elkövető kiszolgáltatott helyzetben lévő, de korábban is prostitúciós tevékenységből élő személlyel kapcsolatban tanúsít felbújtói tevékenységet, emberkereskedelem és kényszermunka miatt kell felelősségre vonni, tekintettel arra, hogy az elkövető ilyen esetben a saját javára, a saját rendszeres előnyszerzése céljából kísérli meg rábírní prostitúció folytatására a passzív alanyt, aki korábban, adott esetben másik elkövető részére végezte a tevékenységét.³⁶

³² 2020. évi V. törvény 9. §-hoz fűzött végleges előterjesztői indoklás 5. pont

³³ BH 2012.6.145: Legf. Bír. Bfv. I. 881/2011.

³⁴ BH 2003.1.8: Legf. Bír. Bfv.III.1068/2001.

³⁵ Kúria Bfv.551/2018/6.

³⁶ Huszár Juliana: i.m. 311., 316. o.

A Kúria az emberkereskedelem és kényszermunka, valamint a kerítés elhatárolása kapcsán, alapvetően elvetette azt az álláspontot, amely szerint az üzletszerűen elkövetett kerítés speciális törvényi tényállás az emberkereskedelem és kényszermunkához képest. Az említett jogértelmezés mellett tizennyolcadik életévét be nem töltött passzív alany sérelmére elkövetett kerítés és a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére, szexuális cselekmény végzésére rábírással elkövetett emberkereskedelem büntettének kollíziója esetén az elkövetőt - a specialitás elvére tekintettel - a Btk. 200. § (4) bekezdésének a) pontjában meghatározott kerítés miatt kellett volna felelősségre vonni.³⁷³⁸ A Kúria Bfv.1506/2022/12. sz. határozata a kerítés, valamint az emberkereskedelem és kényszermunka elhatárolása kapcsán – a 2020. évi V. törvényhez fűzött indokolással összhangban – arra a megállapításra jutott, hogy kerítés megállapítására már egy szexuális cselekmény elvégzése esetén is sor kerülhet, illetve több szexuális cselekmény elvégzése esetén a kerítés megállapítása abban az esetben lehetséges, ha az elkövető részéről kifejtett tevékenységhez nem fűződik rendszeres előnyszerzési célzat. A Kúria álláspontja szerint a fenti elhatárolási elv alapját az a körülmény képezi, hogy a kerítésnek nem tényállási eleme a rendszeres előny szerzésére való törekvés. „A kerítésnek [Btk. 200. § (1) bekezdés] nem tényállási eleme a rendszeres előny szerzésére törekvés, ugyanakkor az emberkereskedelem és kényszermunka büntettét rendszeres szexuális cselekmény és rendszeres előnyszerzési (haszonszerzési) célzat nélkül nem lehet elkövetni. Ebből következően kerítés [Btk. 200. § (1) bekezdés] miatt akkor kerülhet sor az elkövető felelősségre vonására, ha alkalmi szexuális cselekményről van szó, és nincs rendszeres előnyszerzési célzat sem, vagy a szexuális cselekmény rendszeres ugyan, de ahhoz nem kapcsolódik rendszeres előnyre törekvés.”

A 39. BK vélemény szerint az üzletszerű elkövetés megállapítása szempontjából az emberkereskedelem és kényszermunka, valamint a kerítés hasonló bűncselekményeknek minősülnek azzal, hogy a bűncselekményeknek a hasonló jellege abban áll, hogy a vagyoni viszonyokat haszonszerzési célból támadják. A 2020. évi V. törvény indokolása szerint a Btk. 194. § (4) bekezdés szerint büntetendő emberkereskedelem és kényszermunkának az üzletszerűen elkövetett kerítéstől történő elhatárolása kapcsán pedig a passzív alany helyzete, valamint az elkövető által kifejtett magatartás jellege jelent döntő különbséget. „Az emberkereskedelem és kényszermunka büntette [Btk. 192. § (4) bekezdés] és az üzletszerűen

³⁷Fővárosi Törvényszék B.621/2018/33.

³⁸ Huszár Julianna: i.m. 321. o.

elkövetett kerítés büntette [Btk. 200. § (3) bekezdés] elhatárolása esetén a szexuális cselekményt folytató személy helyzete a döntő. Ha a sértett vonatkozásában megállapíthatók a Btk. 192. § (2) bekezdésében írt elkövetési magatartások és módok, így őt a szexuális cselekményre erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerítik, megtévesztéssel, vagy kiszolgáltatott helyzetének stb. kihasználásával bírják rá, emberkereskedelem és kényszerszermunka büntettének megállapítására [Btk. 192. § (4) bekezdés] kerül sor.”³⁹

A 2020. évi V. törvényhez fűzött indokolás szerint a gyermekprostitúció kihasználásának második alapesete [Btk. 203. § (2) bekezdés] az emberkereskedelem negyedik – fogyasztói oldalát szankcionáló alapesetével [192. § (8) bekezdés] kerülhet konfliktusba. A két bűncselekményt a sértett körülményei és az elkövetőnek a passzív alanyhoz fűződő tudattartalma alapján lehet elhatárolni. „A gyermekprostitúció kihasználásának passzív alanya nem szükségszerűen az emberkereskedelem áldozata is egyben, a prostitúciós tevékenység nem feltételez szükségszerű emberkereskedőt, de még kerítő vagy kitartott személyt sem. Még ilyen személyek esetében is több tényállási elem szükséges az emberkereskedelem megállapításához, ugyanis annak alapja egy a kerítőhöz képest minőségi többlettel jellemezhető hatalmi helyzet.” A fentiek – valamint a konzumpció elvének – figyelembevételével súlyosabban büntetendő gyermekprostitúció kihasználásának második alapesete [Btk. 203. § (2) bekezdés] miatt kell felelősségre vonni az elkövetőt, amennyiben a kiskorú szexuális cselekményért ellenszolgáltatás nyújt, függetlenül attól, hogy a kiskorú nem volt emberkereskedelem és kényszerszermunka áldozata, vagy nem bizonyítható, hogy az elkövető a cselekmény elkövetésekor tudomással rendelkezett arról, hogy a kiskorú személy emberkereskedelem áldozata volt. Abban az esetben, ha az elkövető a kiskorú által tanúsított szexuális cselekményért ellenszolgáltatást nem nyújt, de tisztában van vele, hogy a kiskorú emberkereskedelem áldozata, őt az emberkereskedelem és kényszerszermunka enyhébben büntetendő Btk. 192. § (8) bekezdés szerinti alakzata miatt kell felelősségre vonni.

A törvény indokolása utal továbbá arra is, hogy a jogalkotó meglátása szerint a bűncselekménynek és a kitartottság, továbbá a gyermekprostitúció kihasználásának a Btk. 203. § (3) bekezdésben rögzített minősített esete egymással halmazatban állhat.

„A kényszerszermunka jellegű emberkereskedelemnek eleme a rendszeres előny szerzésére törekvés, azonban a kitartottság (Btk. 202. §) és a gyermekprostitúció kihasználásának

³⁹ Kúria Bfv.1506/2022/12.

minősített esete [Btk. 203. § (3) bekezdés] magában foglal a prostitúciós tevékenységből származó olyan jövedelmet, amely rendszeres és nem jelentéktelen, vagyis alkalmas az életszínvonal emelésére. Az ezekkel fennálló halmazat ennek megfelelően valóságos.”⁴⁰

A 2020. évi V. törvény indokolása szerint az emberkereskedelem és kényszermunka halmazatban állhat a családi jogállás megsértésének (Btk. 213. §) alapesetével. Ennek oka, hogy családi jogállás megsértése egyrészt enyhébb bűncselekmény, másrészt pedig az emberkereskedelem első alapesetének többlettényállási eleme az ellenszolgáltatás vagy ennek célzata, továbbá a családi jogállás megsértése is tartalmaz olyan többletelemet, ami az emberkereskedelem első alapesetének nem képezi tényállási elemét, ez pedig a családi jogállás megváltozása vagy megszűnése. Egyes álláspontok szerint ugyanakkor a törvény indokolásában írt álláspont nem tekinthető helytállónak, ugyanis a családi jogállás megsértésében meghatározott személyi státuszváltozás minden további nélkül különösen súlyos hátránynak tekintendő.⁴¹

A 2020. évi V. törvényhez fűzött indoklás kifejezi a Btk. 194. § (4) bekezdés szerint büntetendő emberkereskedelem és kényszermunka és a Btk. 175. § szerint büntetendő emberi test tiltott felhasználásának kollíziója esetén alkalmazandó elhatárolási elveket. A jogalkotói álláspont szerint az emberkereskedelem megelőzi az emberi test tiltott felhasználását. Ennek oka pedig az, hogy az emberi testhez köthető elkövetési tárgy emberkereskedelem esetén legfeljebb célzatként merülhet fel, másrészt hatalmi helyzettel összefüggő rábírással vagy erőszakkal, illetve fenyegetéssel megvalósuló kényszerítéssel valósul meg. A két bűncselekmény együttes értékelése kapcsán említést szükséges tenni a Kúria 39. BK véleményben kifejtett álláspontjáról is, amely a hasonló jellegük miatt az együttes elbírálás során megalapozhatják az üzletszerű elkövetés megállapítását.

A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény második alakzata által sértett jogi tárgy és a bűncselekmény passzív alanya

⁴⁰ 2020. évi V. törvény 9. §-hoz fűzött végleges előterjesztői indoklás 5. pont

⁴¹ Ripszám Dóra: Az emberkereskedelem elmélete és gyakorlata, különös tekintettel a gyermekekre, Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2023., 53. o.

A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény Btk. 208. § (2) bekezdésében foglalt második alakzatának jogi tárgya a kiskorú erkölcsi fejlődése.⁴²

A második alakzatot képező bűncselekmény passzív alanya a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy lehet, amely – a bűncselekmény első alakzatához fűzött magyarázatnak megfelelően – azonos kategóriát képez a kiskorú fogalmával. Az irányadó gyakorlat szerint a cselekmény jogi tárgyára figyelemmel azonban a passzív alany csak olyan, már bizonyos értelmi fejlettséget elért kiskorú lehet, akinek erkölcsi fejlődését az elkövetési magatartás károsan befolyásolhatja, azaz ha maga a kiskorú is felismeri cselekményének társadalomra veszélyességét.⁴³ Fontos továbbá, hogy a gyakorlat szerint a passzív alany kiskorú erkölcsi fejlődését veszélyeztető állapotnak a cselekmény eredményeként be is kell következnie, ez általában abban az esetben állapítható meg, ha a kiskorú maga is felismeri a cselekménye tiltott jellegét. Abban az esetben, ha a terhelt pusztán „eszközként” használja fel a kiskorút, de ezt olyan módon teszi, hogy a kiskorú erkölcsi fejlődését nem veszélyezteti, akkor a terheltet a kiskorú által elkövetett bűncselekmény közvetett tetteseként kell felelősségre vonni, de a kiskorú veszélyeztetésének második alakzata miatt nem lehet felelősségre vonni. Erre tekintettel különösen a tizennégy éven aluli passzív alanyok tekintetében a konkrét eset valamennyi körülményének figyelembevételével kell elbírálni, hogy a kiskorú felismerte-e a „szándékos” cselekmény társadalomra veszélyes jellegét. Gondosan vizsgálni kell az adott kiskorú személyes tulajdonságait, értelmi fejlettségét, az elkövetés körülményeit és nem utolsósorban a bűncselekmény jellegét.⁴⁴

Ha a terhelt a fiataalkorú élettársát bűncselekmény elkövetésére bírja rá és ennek eredményeként együtt követnek el bűncselekményeket, akkor a kiskorú veszélyeztetésének második alakzata megvalósulhat, és a vádlottat emiatt a bűncselekmény miatt is felelősségre kell vonni.⁴⁵

A kiskorú veszélyeztetése második alakzatának elkövetési magatartása

A bűncselekmény második alakzatának elkövetési magatartása a bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására való rábírás, vagy rábírásra való törekvés, illetve a kiskorú bűncselekmény elkövetéséhez történő felajánlása. A rábírásra törekvés cselekménye eredménytelen felbujtásnak, a rábírás pedig eredményes felbujtásnak

⁴² Hornyák Szabolcs: im. 157. o.

⁴³ BH+ 2005.9.390.; Legfelsőbb Bíróság, Bfv.I.292/2004.

⁴⁴ BH 1985.12.459.; Legfelsőbb Bíróság, Bf.III.141/1985.

⁴⁵ BH 1992.8.513.; Baranya Megyei Bíróság, 2.Bf.25/1992.

tekinthető azzal, hogy a kiskorú veszélyeztetésének elkövetése azonban attól függetlenül megállapítható, hogy a rábírás következményeként a bűncselekményt a kiskorú ténylegesen elkövette-e.

A kiskorú veszélyeztetése második alakzatának elkövetője nagykorú, tizennyolcadik életévét betöltött személy lehet. A bűncselekményt csak szándékosan lehet megvalósítani, ezért az elkövető cselekménye akkor tényállásszerű, ha a szándék átfogja a tényállás minden elemét, beleértve azt is, hogy a rábírt személy kiskorú; bűncselekmény az, amire a kiskorút rábírtja; és hogy a cselekménye ezáltal veszélyezteti kiskorú erkölcsi fejlődését. Kizárólag abban az esetben lehet tehát a terhelt felelősségét megállapítani, ha az elkövetéskor kétségkívül tisztában volt a passzív alany kiskorú mivoltával, és ennek ismeretében veszi rá őt a bűncselekményben történő közreműködésre.⁴⁶

A bűncselekmény elkövetési magatartása a bűncselekményre, szabálysértésre vagy züllött életmód folytatására való rábírás, illetve rábírtni törekvés, vagy a bűncselekmény elkövetéséhez felajánlás.

A rábírás fogalmilag eredményes felbujtásnak, a rábírásra törekvés pedig eredménytelen felbujtásnak tekinthető. A tényállás tekintetében a rábírás *sui generis* tevékenység, ezért az elkövető büntethetőségének nem képezi feltételét az, hogy a passzív alany a bűncselekmény elkövetését megkísérelje. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a bűncselekmény csak abban az esetben tényállásszerű, ha a passzív alany a nagykorú rábíró tevékenységének hatására határozza el a bűncselekmény elkövetését, tehát a terhelt szolgáltatja a kiskorú számára a döntő motívumot. Ha a kiskorú szándéka nem az elkövető ráhatására alakul ki és a terhelt cselekménye azt legfeljebb csak erősíti, akkor őt kiskorú veszélyeztetése miatt nem lehet felelősségre vonni.⁴⁷⁴⁸

Kiemelendő még, hogy nem csak a bűncselekmények, de szabálysértések és a züllött életmód folytatására való rábírásra törekvés is megalapozza az elkövető bűnösségét. A törvény a züllött életmód fogalmát nem határozza meg. A bírói gyakorlat szerint a züllött életmód nem elszigetelt, egyszeri magatartást, hanem huzamosabb időn át tartó, erkölcsileg kifogásolható olyan életvitelt jelent, amely még nem valósít meg bűncselekményt. A züllött életmódra rábírással elkövetett kiskorú veszélyeztetése ezért akkor állapítható meg, ha huzamosabb időn

⁴⁶ BH+ 2005.9.390.; Legfelsőbb Bíróság, Bfv.I.292/2004.

⁴⁷ BH 2001.2.50.; Bács-Kiskun Megyei Bíróság, 1.Fkf.95/2000/3.

⁴⁸ BH 1999.399.; Bács-Kiskun Megyei Bíróság, 2.Bf.95/1998.

át tanúsítandó és erkölcsileg súlyos fokban kifogásolható életvitel folytatására történik a ráhatás.⁴⁹

A kiskorú veszélyeztetése második alakzatának szubszidiárius jellege

A kiskorú veszélyeztetésének második alakzata szubszidiárius jellegű bűncselekmény, ezért csak abban az esetben állapítható meg az elkövetése, ha az elkövető cselekménye súlyosabb bűncselekményt nem valósított meg.

Erre tekintettel, amennyiben az elkövető öt évnél enyhébben büntetendő bűncselekmény elkövetésére bírja rá a kiskorút, akkor őt kiskorú veszélyeztetése miatt kell felelősségre vonni. Ha a terhelt a tizennégy évnél idősebb⁵⁰ kiskorút öt évnél súlyosabban büntetendő cselekmény elkövetésére bírja rá, akkor őt a passzív alany által megvalósított bűncselekmény felbujtójaként kell felelősségre vonni. Amennyiben a terhelt a tizennégy évnél fiatalabb kiskorút öt évnél súlyosabban büntetendő cselekmény elkövetésére bírja rá, akkor őt a passzív alany cselekménye által megvalósított bűncselekmény közvetett tetteseként kell felelősségre vonni.

Rábírni törekvés esetén – amennyiben a Btk. büntetni rendeli annak a bűncselekménynek az előkészületét, amelyre az elkövető a passzív alanyt rábírni törekedett – a terheltet ennek a bűncselekménynek az előkészülete miatt lehet felelősségre vonni. Ha az adott bűncselekmény előkészülete a törvény szerint nem büntetendő, akkor az elkövető kiskorú veszélyeztetésének a tetteseként felel.⁵¹

A Btk. 208. § (2) bekezdése alakzatának a rendbeliségére a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy által, a rábírás eredményeként elkövetett bűncselekmények száma nincs kihatással. A bűncselekmény rendbelisége a terhelt által rábírt, rábírni megkísérelt vagy bűncselekmény elkövetésére felajánlott kiskorúak számához igazodik.

A kiskorú veszélyeztetése második alakzatának elhatárolása az emberkereskedelem és kényszermunka bűncselekményétől

A 2020. évi V. törvénnyel bevezetett módosítás eredményeként felmerülhet az emberkereskedelem és kényszermunka büntetettének és a kiskorú veszélyeztetése büntetettének kollíziója, ugyanis a Btk. 208. § (2) bekezdése szerinti második alakzat szubszidiárius jellegére

⁴⁹ BH 1985.2.51.; Fejér Megyei Bíróság, Bf.218/1984.

⁵⁰ Illetve a Btk. 16. §-ában meghatározott cselekmények tekintetében a tizenkét évnél idősebb kiskorút.

⁵¹ Hornyák Szabolcs: i. m. 158. o.

tekintettel a két törvényi tényállás összeütközést mutathat a felnőtt korú elkövetők tekintetében, amennyiben az emberkereskedelem megvalósított tényállásának büntetési tétele nem éri el az öt évet.⁵² A Btk. 208. § (2) bekezdésének a) pontja szerinti második alakzat elkövetési magatartása a rábírás, ez a bűncselekmény a Btk. 192. § (2) bekezdés a) pontjával⁵³ állhat átfedésben, de csak abban az esetben, ha a Btk. 192. § (2) bekezdésében meghatározott jogellenes cselekmény bűncselekmény.

Ha a terhelt a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, akkor a cselekménye – a kiskorú veszélyeztetése második alakzatának szubszidiárius jellegére tekintettel – a Btk. 208. § (1) bekezdésben foglalt első alakzat szerint minősül és a kiskorú veszélyeztetésének ez az alakzata állhat ütközésben az emberkereskedelemmel.

A Btk. 208. § (2) bekezdés a) pontja szerinti elkövetési magatartás: a kiskorú rábírása

Amennyiben a nagykorú elkövető,⁵⁴ rendszeres előny szerzése céljából kiskorút – a Btk. 192. § (2) bekezdése szerinti jogellenes cselekményként – bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére rábír vagy rábírti törekszik, akkor őt nem a Btk. 208. § (2) bekezdés a) pont szerinti kiskorú veszélyeztetésének büntette, hanem a Btk. 192. § (5) bekezdés a) pont szerint minősülő emberkereskedelem miatt kell felelősségre vonni, feltéve, hogy a terhelt megtévesztéssel, hatalmi vagy befolyási viszonyával, illetve a sértett kiszolgáltatott helyzetével visszaélve bírja rá a passzív alanyt a jogellenes cselekmény folytatására. Ha a rábírás tekintetében a rendszeres előnyszerzés célzatával történő elkövetés nem bizonyítható, vagy a rábírás eredménytelen marad, akkor tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett fent meghatározott cselekmény miatt kiskorú veszélyeztetésének büntette állapítható meg.

Ebben a körben fontos utalni arra, hogy az emberkereskedelem tényállás módosításának indokolása szerint a jogellenes cselekmény folytatására történő rábírással megvalósított emberkereskedelem passzív alanya által végzett cselekmény rendszerint ismétlődő jelleggel, többször valósul meg.⁵⁵ A „jogellenes cselekmény folytatása” kifejezés több cselekmény elkövetését feltételezi. Ha a rendszeres előny szerzésének célzata megállapítható, akkor megalapozottan valószínűsíteni lehet, hogy az elkövető több jogellenes cselekmény

⁵² Btk. 192. § (1) bekezdés, 192. § (7) bekezdés.

⁵³ És ezzel összefüggésben a Btk. 192. § (5) bekezdés a) pont szerinti minősítéssel.

⁵⁴ Aki a kiskorú neveléséért, gondozásáért, felügyeletéért nem tartozik felelősséggel.

⁵⁵ 2020. évi V. törvény 9. §-hoz fűzött végleges előterjesztői indoklás 2. pont

elvégeztetésére törekedett. Ezért az elkövetők cselekménye a Btk. 192. §. (5) bekezdés a) pont szerinti emberkereskedelem szempontjából abban az esetben tekinthető befejezettnek, ha a sértettet több jogellenes cselekmény elkövetésére bírják rá, aki pedig ezek közül legalább egy jogellenes cselekményt meg is valósít.⁵⁶

A Btk. 208. § (2) bekezdés b) pontja szerinti elkövetési megatartás: a kiskorú felajánlása

Érdekes kérdést vet fel továbbá a Btk. 208. § (2) bekezdés b) pontja szerinti bűncselekmény elkövetéséhez felajánlás, illetve az emberkereskedelem és kényszermunka törvényi tényállásának kapcsolata. Amennyiben a kiskorú bűncselekmény elkövetésére történő felajánlásának elfogadása megtörténik, a két bűncselekmény összefüggése szempontjából vizsgálni szükséges azt, hogy a felajánlás és elfogadás egy vagy több bűncselekmény folytatására vonatkozóan valósult-e meg.

Ha a felajánlás és a felajánlás elfogadása kizárólag egy bűncselekményre történt, akkor a Btk. 192. § (5) bekezdés a) pontja szerinti minősítés nem minden esetben lehetséges, a rendszeres előnyszerzési célzat, illetve a jogellenes cselekmények folytatására⁵⁷ irányuló rábírás megállapíthatóságának a nehézségeire tekintettel. A kiskorú bűncselekményre történő felajánlása ugyanakkor a Btk. 192. § (1) bekezdése szerinti emberkereskedelem előkészítő cselekménye is lehet, mivel a felajánlással az elkövető a kiskorú átadása érdekében tesz lépéseket. Attól függően, hogy az elfogadott felajánlás alapján a felek által megkötött alku teljesítése milyen stádiumba jut el, az elkövetők cselekménye minősülhet a Btk. 192. § (1) bekezdése szerinti befejezett bűncselekményként⁵⁸, illetve a 192. § (7) bekezdés szerinti előkészületként. A kiskorút felajánló elkövető mindkét esetben megvalósítja a kiskorú veszélyeztetésének a Btk. 208. § (2) bekezdés b) pontja szerinti alakzatát, ezért őt emiatt a bűncselekmény miatt mindenképpen felelősségre kell vonni. Ha az a személy, akinek a kiskorút felajánlották, az ajánlatot nem fogadja el, akkor őt nem lehet felelősségre vonni és kizárólag a felajánló személy bűnösségét lehet megállapítani.

Ha a kiskorú felajánlása és annak elfogadása több bűncselekményre vonatkozott és a kiskorú átadása megtörtént, akkor az elkövetők bűnösségét a Btk. 192. § (5) bekezdés a) pontja szerinti

⁵⁶ Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: im. 51–52. o.

⁵⁷ A fentiek szerint több jogellenes cselekmény megvalósítására.

⁵⁸ Ennek oka, hogy a két bűncselekmény esetében különböző jogtárgy sérül, valamint a Btk. 192. § (1) bekezdése szerinti alakzat tekintetében a törvény nem kezeli a bűncselekmény minősített eseteként a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére történő elkövetést, a kétszeres minősítést pedig a szubszidiárius klauzula az azonos büntetési tétel miatt nem zárja ki.

emberkereskedelem büntette miatt lehet megállapítani, amennyiben a bűncselekményt a Btk. 192. § (2)–(3) bekezdéseiben meghatározott elkövetési magatartások valamelyikével valósították meg. Ezzel szemben, amennyiben a kiskorú felajánlását és elfogadását követően az elkövetők a Btk. 192. § (2)–(3) bekezdéseiben foglalt magatartások valamelyikét nem kezdik meg, akkor cselekmény előkészületi szakaszban marad és a terheltet a Btk. 192. § (7) bekezdése miatt kell felelősségre vonni azzal, hogy a kiskorút felajánló személyt ebben az esetben terheli a Btk. 208. § (2) bekezdés b) pontja szerinti kiskorú veszélyeztetése is.⁵⁹

A kiskorú veszélyeztetése második alakzatának elhatárolása a gyermekprostitúció kihasználása – prostitúció elősegítése – kerítés bűncselekményektől

Ha az elkövető a nevelése, gondozása vagy felügyelete alatt álló tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt haszonszerzés érdekében szexuális cselekmény végzésére bírja rá, akkor gyermekprostitúció kihasználása és kiskorú veszélyeztetése büntettének [Btk. 208. § (1) bekezdés] halmazata miatt kell a felelősségét megállapítani.⁶⁰ Amennyiben a fenti esetben, az elkövető részéről a rendszeres – és nem csak egy alkalommal történő – előny szerzésére való törekvés is megállapítható, akkor az elkövetőt az emberkereskedelem és kényszerszolgáltatás Btk. 192. § (5) bekezdése alapján minősülő minősített esete miatt kell felelősségre vonni. Hasonlóképpen a Btk. 192. § (5) bekezdését kell alkalmazni abban az esetben is, ha az elkövető a (2) bekezdés b) pontjában meghatározott erőszakkal, vagy fenyegetéssel eljárva kényszeríti a kiskorú passzív alanyt.

Abban az esetben, ha az elkövető nem a passzív alany nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, és tizennyolcadik életévét be nem töltött személy prostitúciójából – egy alkalommal történő – haszonszerzésre törekszik, akkor a terhére – a kiskorú veszélyeztetések második alakzatának szubszidiárius jellegére tekintettel – a gyermekprostitúció kihasználásának büntette állapítható meg.⁶¹

Ha az elkövető tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt prostitúcióra bír rá, azonban a terhére a haszonszerzésre törekvés céljából való elkövetés nem állapítható meg, akkor őt a prostitúció elősegítése büntettének a Btk. 201. § (2) bekezdése szerint minősülő alakzata miatt kell felelősségre vonni.

⁵⁹ Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: im. 55–56. o.

⁶⁰ Uo. 47.o.

⁶¹ Amennyiben a Btk. 192. § (2) bekezdésében meghatározott egyéb elkövetési magatartások és tényállási elemek nem állapíthatóak meg.

Amennyiben a kiskorú szexuális cselekményre történő felajánlása vagy felhívása eredménytelen marad, akkor a terheltet a Btk. 200. § (2) bekezdése szerinti minősülő kerítés büntette és kiskorú veszélyeztetésének – az elkövetési magatartástól függően – a Btk. 208. § (2) bekezdés a) vagy b) pontja szerint minősülő alakzata miatt kell felelősségre vonni.

Zárógondolatok

Becslések szerint a világnépességből minden ötödik gyermek jelen van valamilyen formában a munkaerőpiacon. A túlnyomórészt a harmadik világ országaiból származó áldozatok körül mintegy 170 millióan végeznek a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1999. évi 87. ülészakán elfogadott 182. számú Egyezmény alapján „a gyermekmunka legrosszabb formái” közé sorolt tevékenységek körébe tartozó munkát. Ezeket a gyermekeket nap mint nap arra kényszerítik, hogy fegyveres konfliktusokban, prostitúcióban vegyenek részt, illetve őket bűncselekmények elkövetésébe vonják be, kábítószeres előállítójává és kereskedőjévé képzik.⁶² Az emberkereskedelem globális, az Európai Unió területét is egyetemlegesen és egyenlő mértékben érintő probléma, alapját a kiszolgáltatott személyekkel végeztetett prostitúció és kényszermunka képezi.⁶³ Az áldozatok teljeskörű kizsákmányolásának fenntartásában érdekelt bűnözői csoportok kifinomult módszereket és a modern társadalom szövetét átszövő, a hatóságok számára nehezen felderíthető kapcsolati hálót alakítottak ki annak érdekében, hogy a bántalmazott személyek szolgáskorban tartására alapított viszonyrendszereket fenntartsák.

Az emberkereskedelem visszaszorítása érdekében 2020. évben a Kormány elfogadta az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiát, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervet,⁶⁴ a stratégia végrehajtásáról szóló intézkedési terv később meghatározásra került a 2022–2023. évek vonatkozásában is.⁶⁵ A Kúria elnöke ugyanezen évben az emberkereskedelem alkalmazásával kapcsolatos bírói gyakorlat elemzésére joggyakorlat-elemző csoportot állított fel. A munkacsoport által készített összefoglaló vélemény kivonata⁶⁶ nyilvánosan

⁶² Ripszám Dóra: Kizsákmányolás az emberkereskedelem kapcsán. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/2., 79–86. o.

⁶³ Pocsai Tamás: Emberkereskedelem a bírói gyakorlatban, *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/4., 81. o.

⁶⁴ 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat

⁶⁵ 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat

⁶⁶ A Kúria Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáló joggyakorlat-elemző csoportja: Megállapítások-kivonat az Összefoglaló Véleményből, 2022, március 30., <https://kuria>

megismerhető és az emberkereskedelem tárgyában meghozott ügydöntő határozatok számában és az ítélkezési gyakorlat egységessége tekintetében is kimutatható hatásokat eredményez.⁶⁷⁶⁸

Az Országgyűlés szintén 2020. évben alkotta meg az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvényt, amely az emberkereskedelem és a kényszermunka tényállások összevonásával és új tényállási elemek meghatározásával alapvető konceptuális változásokat hozott a társadalomra súlyos mértékben veszélyes jelenség büntető anyagi jogi szabályozása területén. A gyermekmunka tényállása – a harmadik országbeli gyermekeket sújtó és a törvényi előírások megszegésével történő foglalkoztatás visszaszorítása érdekében – a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvénnyel került felülvizsgálatra.

A jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján általánosságban megállapítható, hogy az emberkereskedelem visszaszorítása érdekében tett, fent bemutatott erőfeszítések, valamint az anyagi jogi szabályozás felülvizsgálata hatékonyak bizonyult. A Legfőbb Ügyészség által közölt adatok szerint a regisztrált emberkereskedelem és kényszermunka bűncselekmények száma 2019. évben 34, 2020. évben 57, 2021. évben 95, 2022. évben pedig már 200 volt.⁶⁹ Ezek a számok igazolják, hogy bár az emberkereskedelem és kényszermunka egy tényállás alá vonásával komplex, a gyakorlat számára összetett elhatárolási kérdéseket eredményező szabályozás alakult ki, amely a Legfőbb Ügyészség, valamint a Kúria által a jogalkalmazás egységesítése érdekében végzett tevékenység révén a jogalkalmazók számára átlátható és eredményesen alkalmazható.

birosag.hu/sites/default/files/joggyak/az_emberkereskedelem_ertelmezesével_kapcsolatos_biroi_gyakorlat_vizsgalata_osszefoglalo_velemen_y_kivonat.pdf

⁶⁷ Windt Szandra: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről, Miskolci Jogi Szemle, 2022/1., 117.

⁶⁸ Somogyi Gábor, Betekintés a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának munkájába, Belügyi Szemle, 2022/2., 356.

⁶⁹ Szathmáry Zoltán, Tájékoztató a bűnözés 2023. évi adatairól, Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2024., 22., <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2024/10/tajekoztato-a-bunozes-2023.-evi-adatairol.pdf>, 2024.11.15.,

Irodalomjegyzék

1. Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. Ügyészségi Szemle, 2021/1., 59. o.
2. Bárándy Gergely: Emberkereskedelem vagy gyermek sérelmére elkövetett kerítés? Egy legfőbb ügyészségi iránymutatás értelmezéséről, Büntetőjogi Szemle, 2019/1., 118. o.
3. Bolyky Orsolya: A kiszolgáltatottság fogalmának jogi értelmezése, különös tekintettel az idős korú áldozatokra, Ügyészek Lapja, 2022/1-2., 77-85.
4. Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezet bűnözés egyik megjelenési formája. Doktori (PhD) értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2011, 131. o. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czine-agnes/czine-agnes-vedes-ertekezes.pdf>, 2024.11.05.
5. Deres Petronella, Windt Szandra: Az emberkereskedelmi ügyek jellemzői a jogalkalmazók szemszögéből, Ügyészek Lapja, 2019/4-5., 91-96.
6. Huszár Julianna: Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel, Belügyi Szemle, 2022/2, 305-325., 307. o.
7. Kónya István: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények, In: Magyar Büntetőjog I-IV., - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára, 4. kiadás, ORAC Kiadó, Budapest, 2024.
8. Nagy Zoltán: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar Büntetőjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 117. o.
9. Pocsai Tamás: Emberkereskedelem a bírói gyakorlatban, Miskolci Jogi Szemle, 2021/4., 81. o.
10. Ripszám Dóra: Az emberkereskedelem elmélete és gyakorlata, különös tekintettel a gyermekre, Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2023., 53. o.
11. Ripszám Dóra: Kizsákmányolás az emberkereskedelem kapcsán. Büntetőjogi Szemle, 2019/2., 79–86. o.
12. Somogyi Gábor, Betekintés a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának munkájába, Belügyi Szemle, 2022/2., 356.

13. Windt Szandra: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről, Miskolci Jogi Szemle, 2022/1., 117.
14. A Kúria Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáló joggyakorlat-elemző csoportja: Megállapítások-kivonat az Összefoglaló Véleményből, 2022, március 30., https://kuria.birosag.hu/sites/default/files/joggyak/az_emberkereskedelem_ertelmezesevel_kapcsolatos_biroi_gyakorlat_vizsgalata_osszefoglalo_velemenyny_kivonat.pdf
15. Hornyák Szabolcs: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar Büntetőjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 157. o.
16. Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi megítélésének morális és szabályozási vonatkozásai, Doktori értekezés, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest 2021., 55. o.
17. Szathmáry Zoltán, Tájékoztató a bűnözés 2023. évi adatairól, Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2024., 22., <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2024/10/tajekoztato-a-bunozes-2023.-evi-adatairol.pdf>, 2024.11.15.,

Felhasznált Alkotmánybírósági és Bírósági Határozatok Jegyzéke

1. 64/1991. (XII. 17.) AB-határozat, ABH 1991, 297, 308.
2. BH 1985.12.459.; Legfelsőbb Bíróság, Bf.III.141/1985.
3. BH 1985.2.51.; Fejér Megyei Bíróság, Bf.218/1984.
4. BH 1992.8.513.; Baranya Megyei Bíróság, 2.Bf.25/1992.
5. BH 1999.399.; Bács-Kiskun Megyei Bíróság, 2.Bf.95/1998.
6. BH 2001.2.50.; Bács-Kiskun Megyei Bíróság, 1.Fkf.95/2000/3.
7. BH 2003.1.8: Legf. Bír. Bfv.III.1068/2001.
8. BH 2012.6.145: Legf. Bír. Bfv. I. 881/2011.
9. BH 2017.9.286.
10. BH 2024.6.2017
11. BH. 2023.4.90.
12. BH.1981.50., Legf. Bír. Katf.IV.293/1980.
13. BH.1983.47., B.törv. IV.270/1982.
14. BH.1983.6.220, B.törv.III.996/1982.
15. BH.1984.7.65., Zalaegerszegi Megyei Bíróság Bf.484/1983.
16. BH.1985.11.415., Legf, Bír. Bf.IV.1493/1985.
17. BH.1987.3.73., Fejér Megyei Bíróság Bf.445/1986.
18. BH.1992.8.513., Baranya Megyei Bíróság 2.Bf.25/1992.
19. BH.2012.3.58., Legf. Bír. Bfv.II.926/2010.
20. BH.2022.5.117, Kúria Bhar.I.1.059/2021/9.
21. BH+ 2005.9.390.; Legfelsőbb Bíróság, Bfv.I.292/2004.
22. Kúria Bfv.1008/2023/7.
23. Kúria Bfv.1506/2022/12.
24. Kúria Bfv.551/2018/6.
25. Kúria Bfv.81/2017/5
26. Kúria Bfv.854/2023/9.
27. Fővárosi Törvényszék B.621/2018/33.